

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 818315/7

בבית הדין הרבני הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא – אב"ד, הרב אהרן דרשביץ, הרב משה בצרי

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ענת נוי פרי)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אליאב ביטון)

הנדון: כתובה לאישה חולת אנורקסיה נרבוזה מלפני הנישואין, טענת מורדת

פסק דין

רקע עובדתי

לפנינו בני זוג שנישאו ביום כ"ז באב תשס"ו (21.8.2006). לצדדים יש ילד משותף. הבעל פתח תיק גירושין בכריכה ביום כ"ט בתשרי תשע"ב (27.10.2011). הצדדים התגרשו בתאריך י"ד בסיוון תשע"ג (23.5.2013). ביום הגירושין, חתמו הצדדים על הסכם גירושין שקיבל תוקף של פס"ד. בהסכם זה נקבע בין השאר כדלהלן:

א. הדירה תימכר למרבה במחיר וזכות ראשונים לאישה לקנות את הדירה.

ב. ימונה אקטואר להערכת שווי העסק וזכויות הצדדים.

ג. כל ענייני הרכוש והכתובה יידונו לאחר הגט.

בתאריך ח' טבת תשע"ד (11.12.2013), החליט בית הדין, שהדירה תעבור לבעלות האישה, והאישה תפקיד בנאמנות סך של 250,000 ש"ח עד בירור ענייני הרכוש והכתובה.

החלטה דומה התקבלה בתאריך ט' בכסלו תשע"ה (1.12.2014).

יש לציין שהאישה הסכימה שאם הדירה תעבור לבעלותה המלאה לא יהיו לה טענות ותביעות נוספות: לכתובה בסך 555,000 ש"ח, למחצית זכויותיה בעסק הבעל לשעבר, ועל הברחת נכסים של הבעל לשעבר.

התקיימו כמה דיונים.

בדיון שהתקיים בתאריך כ' בטבת תשע"ב (15.1.2012) נאמר:

"האישה: הגענו להחלטה לגירושין.

ב"כ הבעל: הבעל הגיש תביעה לגירושין [...] הבעל מבקש להתגרש ומבקש הסדרי ראייה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: לפני שבוע עזבתי את הבית [...] המצב בלתי נסבל, ואי אפשר לחיות ככה למרות כל הניסיונות, חמש וחצי שנים אני חי בגיהינום.

האישה: אני גם רוצה להתגרש. אני הייתי בגיהינום של רעב.

ובדיון שהתקיים בתאריך כ"ה בניסן תשע"ב (17.4.2012):

"ב"כ הבעל: יש לנו תביעת גירושין שעדיין עומדת בעינה.

הבעל: אנחנו בנפרד כבר שלושה חודשים.

האישה: לעשות שלום זו בעיה – ניסינו ולא הצלחנו. הגענו למצב של פרידה ואני חושבת שלשנינו יהיה יותר טוב כך, בינינו לא הולך. ניסינו לא מעט זמן ויש מצבים לא נעימים בכלל."

סיכומים

הצדדים הגישו סיכומים בעניין תביעת האישה לכתובה.

להלן מסיכומי הבעל לשעבר בעניין הכתובה:

א. הבעל סבל מאלימות מילולית ופיזית קשה ביותר תוך שאינו נסחף כלל ולא הגיב אף פעם אחת באלימות נגד האישה.

ב. האישה עזבה את הבית פעמים רבות ללא ידיעת הבעל וללא אישורו אף לשבתות שלמות לבית הוריה.

ג. הבעל סבל מאלימות מילולית של קללות קשות ואיומים חריפים מהאישה – נגדו ונגד אמו – ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

ד. טענות האישה לאלימות הבעל נגדה והפיכתו לאדם מסוכן, לא התקבלו בבית המשפט.

ה. האישה מנעה מהבעל קיום יחסי אישות כשנתיים קודם הגשת תביעת הגירושין ודינה כמורדת.

ו. הבעל הציע ללכת לטיפול זוגי והאישה סירבה.

ז. בגירושין הנובעים מיזמתה של האישה, היא מפסידה תוספת כתובה כיוון שהיא רוצה לצאת ממנו.

ח. בית הדין קבע בתאריך ו' בסיוון תשע"ג (15.5.2013), שהאישה אינה מעוניינת בשלום בית ולכן חייבת לקבל גט באופן מידי.

להלן מסיכומי האישה בעניין הכתובה:

א. תביעת האישה למזונות הייתה מוצדקת ונבעה מקמצנות מופרזת של הבעל.

ב. אין כל עילה ממשית בתביעת הגירושין של הבעל, אשר יש בה כדי לשלול כתובתה של האישה.

ג. הבעל נקט אלימות כלפי האישה, כולל אלימות פיזית ונפשית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. אירוע האלימות כביכול של האישה שתועד במצלמות היה אירוע מגמתי אשר יצר הבעל, כאשר הבעל מקלל את האישה ויוצר פרובוקציות כדי לנסות להתחמק מתשלום הכתובה ובכל מקרה זה היה אירוע חד-פעמי, שהתרחש הרבה אחרי פתיחת תיק הגירושין, לאחר שהמשבר בין הצדדים הגיע לשיאו ולאחר שהבעל תקף את האישה באירועי אלימות חוזרים. כמו כן, בפתיחת תיק הגירושין, הבעל לא ציין ולו במילה אחת בעניין אלימות חוזרת מצד האישה כעילה לשלילת כתובתה.

ה. האישה סובלת מתת משקל בעקבות התעללות נפשית חמורה.

ו. הבעל הגיש תביעת גירושין ללא כל התראה לאישה, כאשר הבעל מעולם לא הגיש תביעה לשלום בית ולא ניסה לפייס את האישה, ועל פי ההלכה במקרה כזה, היא זכאית לכתובתה.

ז. הבעל מצד אחד טוען שהאישה מורדת מיחסי אישות ומצד שני לא הגיש תביעה להכריז על האישה כמורדת, ואף לא טען טענה זו בתביעתו המקורית. ולגופו של עניין, האישה מכחישה שלא היו יחסי אישות, אם כי אולי לא בתדירות שדרש הבעל וזאת עקב ההתעללות הנפשית והכלכלית של הבעל כלפיה, כולל קללות וגידופים ואיומים של הבעל כדי לקיים יחסי אישות.

דיון והכרעה

לאחר העיון בכל החומר שבתיק והסיכומים, המסקנה היא שהאישה לא הפסידה את זכאותה למלוא הכתובה, ובכל מקרה, האישה זכאית לפחות לסך של 370,000 ש"ח מדמי הכתובה, על כן קובע בית הדין:

א. הדירה תעבור לבעלותה המלאה של האישה (אם עדיין לא הועברה, על פי החלטה קודמת), וסך של 250,000 ש"ח, אם הופקד בנאמנות ב"כ הצדדים, יוחזר לידי האישה.

ב. כל צד יישאר עם זכויותיו וחובותיו, כולל זכויות ממקום העבודה.

ג. לא תשמע טענה בגין הברחת נכסים.

ד. בעניין הטענה להחזרת דמי שימוש: תביעה זו נדחת. נימוקים בהמשך ההחלטה.

ה. שאר הטענות בענייני הרכוש, נדחות (פרט לעניין התכולה). נימוקים בהמשך ההחלטה.

להלן נדון בטענות הצדדים בעניין הכתובה והנימוקים לזכאות האישה לכתובה ולתוספת כתובה:

א. יזמת הגירושין

אין חולק שהבעל הוא שפתח את תיק הגירושין ותבע להתגרש. הבעל אף הצהיר בפרוטוקול הדיון שהוא עזב את דירת מגורי הצדדים. אמנם אף האישה הצהירה בדיונים שאין מנוס מגירושין, אך מעשים אלו של הבעל (פתיחת התיק ועזיבת הדירה המשותפת), יוצרים מציאות עובדתית, שהגירושין הם בעטיו של הבעל. ואם כן: האישה זכאית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכתובה, אלא אם יוכיח הבעל את טענותיו שהאישה הפסידה את זכאותה לכתובה ולתוספת כתובה.

מקור הדין מובא בגמרא כתובות (דף ע"א) לעניין דברי תנא קמא במשנה שם (דף ע"א): "המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות – יוציא ויתן כתובה". ומעמידה הגמרא את דברי המשנה באופן הבא: "כגון שנדרה היא וקיים לה איהו וקסבר רבי מאיר הוא נותן אצבע בין שיניה."

משמעות הדברים, שאף על פי שהאישה הייתה הראשונה ליזום את הגירושין, בכך שנדרה נדר שיש בו "עינוי נפש", ואף תבעה את הבעל להתגרש ממנו, מאחר שהבעל לא הפר לה את הנדר "ביום שומעו", הופך אותו לגורם שבעטיו הצדדים מתגרשים ומתחייב בכתובה.

כלומר: חיוב הכתובה אינו מוטל דווקא על הצד שפתח את התיק ויזם את הגירושין, אלא על הצד שגרם לגירושין.

דין זה מובא אף בטור (אבן העזר סימן קיח) וזו לשונו:

"מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה, אין לה מן הדין לגבות זולתו מה שהיא טוענת ויתברר מסכום נדונייתה ולא נחוש למה שימצא כתוב ממנה בכתובה, כי כתב לה אדעתא למיקם קמיה, אדעתא למיפק ולמיטב לא כתב לה, ואם תבע הוא גירושין אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת."

העולה מהטור, שהזכאות או אי הזכאות של האישה לכתובה, תלויה בשאלה, בעטיו של מי מהצדדים נגרמו הגירושין. אם הגירושין היו ביוזמת ובעטייה של האישה – הפסידה כתובתה ואם הגירושין היו ביוזמת ובעטיו של הבעל – לא הפסידה כתובתה.

יסוד דומה אפשר ללמוד מהתשב"ץ (שו"ת, חלק ב סימן ח), וזו לשונו:

"עוד שאלת: אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים, והיא אינה יכולה לבוא לבית דין מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בבית דין שתפסיד אותה.

תשובה: קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה, דקיימא לן לחיים ניתנה ולא לצער [...] שאין אדם דר עם נחש בכפיפה [...] ומכל מקום אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובתה, לא הפסידה כלום, ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות וכי כך עונין אל המעיקות."

כלומר, אף על פי שהאישה פותחת בהליכים ומגיעה לבית דין להתגרש ואף לתבוע את הכתובה, כל עוד מתברר לבית דין, שהבעל הוא האשם בפירוק חיי הנישואין, כתוצאה של התנהגות לא ראויה וכיוצא בזה, נחשב הדבר שהגירושין באים בעטיו וחייב בכתובת אשתו.

כן מובא בחזון איש (אבן העזר סימן ס"ט ס"ק כב דיבור המתחיל דיני תוספת), וזו לשונו:

"והאומר אי אפשי אלא כמנהג הפרסיים (כתובות דף מח, א) דאמר יוציא ויתן כתובה, נראה דיש להן תוספת [כתובה], וכל שכן במורד מתשמיש או אומר אינו זן ומפרנס, דמחייבין ליה לגרש – יש לה תוספת, וכן במדיר את אשתו (כתובות דף ע, א) יש לה תוספת, דכל שהוא מעיק לה, הוי כמוציאה לדעתו. וכן כתב בהגהות מרדכי בהדיא, וכן בהיא אומרת שלא לצאת (כתובות דף קי,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב), נראה דיש לה, דהא אסור לצאת [...] ויש מקום לומר דאלו שכופין להוציא מודה ר"ח דיש להן – דכיון דאנוסה היא חשיב כמוציאה הוא, וכל שכן בנעשה מקמץ שלא לדעתה [...] ומיהו במורד בבחירת לב כמו מדיר ונעשה מקמץ – ודאי יש לה תוספת [...] וגם בנעשה מוכה שחין יש לומר דיש לה תוספת, שזה אונס יותר גדול אצלה ואי אפשר לה למיקם קמיה, ולא מיקרי דאיהי מפקה נפשה.

היוצא מהחזון איש, כפי המובא לעיל, שעניין תוספת כתובה תלוי בשאלה בעטיו של מי נגרמו הגירושין.

במקרה שלנו, מאחר שכאמור, הגירושין הם בעטיו של הבעל, על כן, האישה זכאית למלוא הכתובה, אלא אם יוכיח הבעל אחרת.

ב. אנורקסיה נרבוזה

ישנה טענה עקרונית של הבעל לשעבר שהאישה הפסידה את זכאותה לכתובה, עקב שהיא חולה במחלת נפש – אנורקסיה נרבוזה, עוד מלפני הנישואין, כאשר הבעל גילה זאת רק לאחר הנישואין, על כן, היה "מקח טעות" בנישואין והאישה הפסידה את כתובתה ותוספת כתובתה.

אין ספק שמחלה זאת היא מחלת נפש חמורה ומסוכנת, כפי שמופיע באתר ויקיפדיה:

"אנורקסיה נרבוזה היא הפרעת אכילה מסוכנת, הגורמת לאובדן משקל משמעותי ובמקרים קיצוניים אף למוות [...] מאז 1967 מוכרת האנורקסיה כאחת ממחלות הנפש המסוכנות ביותר, כיוון שהיא עלולה להיות קטלנית בכ־5% מן המקרים. האנורקסיה מאופיינת באיבוד משקל קיצוני הואיל והאדם החולה בה מסרב לשמור על משקל גוף מינימלי נורמלי. אדם הלוקה בהפרעה אינו מאבד את תאבונו, אלא מדכא אותו באופן רצוני. אובדן המשקל יכול להוביל למספר תופעות לוואי מסוכנות, ביניהם, הפסקת הווסת אצל נשים, רגישות לזיהומים ופגיעות מוגברת של המערכת החיסונית, נטייה להתקפי לב ואוסטיאופורוזיס (בריחת סידן)."

אין ספק שהאישה ידעה על מחלה זו עוד לפני הנישואין, וכפי שמופיע בסיכום ביקור רופא מתאריך י' במרחשוון תשע"ב (7.11.2011) שהוגש לבית הדין.

אין ספק, שבאופן עקרוני, מחלה מהסוג הזה, אם הבעל לשעבר לא ידע שהאישה חולה עוד מלפני הנישואין, זאת עילה לטענת "מקח טעות" והפסד כתובה. כמובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קיז סעיף ד):

"וכן הכונס אשה סתם ונמצאו בה מום ממומי הנשים שנתבארו בסימן ל"ט, ולא ידע הבעל במום זה, תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת."

בדרך כלל, כאשר מתעורר ויכוח בין הבעל לאישה אם הבעל ידע לפני הנישואין בעניין מחלת האישה, ידו של הבעל על העליונה לטעון שלא ידע מהמום, וזאת על פי הכלל "חזקה אין אדם מתפייס במומין" – עיין גמרא כתובות (דף עה ע"ב).

כן מובא בפסקי דין רבניים (חלק יד עמ' 11 פסק דין מבית הדין הגדול בהרכב הרה"ג: ש' גורן, א' שפירא וש' מזרחי), שכשיש מחלוקת בין הבעל והאישה, שהאישה טוענת שהבעל ידע מהמום והבעל מכחיש – הבעל נאמן מכוח החזקה שאין אדם מתפייס במומים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למרות כל האמור לעיל, במקרה שלנו, טענת הבעל לשעבר לאי־זכאות האישה לכתובה עקב מחלת האישה – נדחית, וזאת מהטעמים הבאים:

1. הצדדים נישאו ביום כ"ז באב תשס"ו (21.8.2006). הבעל לשעבר אמנם טען שלא ידע על מחלת האישה לפני הנישואין, אך עניין המחלה התגלה לו סמוך מאוד לאחר הנישואין, כפי שטען ב"כ הבעל בדיון הראשון מיום י"א במרחשוון תשע"א (19.10.2010): "אחרי החתונה נודע לו שהיא חולה בבעיות נפשיות ויש תיק רפואי לעניין זה." כמו כן, מאחר שהאישה מקבלת קצבת נכות מהביטוח לאומי, מסתבר שהבעל ידע זאת מתחילת הנישואין, ולמרות זאת, המשיך לחיות עמה כארבע שנים עד פתיחת התיקים למזונות וגירושין, ואף לאחר מכן, היו הצדדים בהליכי שלום בית, כאשר במהלך הדיון שהתקיים בתאריך הנ"ל, שני הצדדים הצהירו שרצונם בשלום בית והצדדים המשיכו לגור יחד אף לאחר פתיחת התיקים.

מכל האמור עולה שאף אם הבעל לשעבר לא ידע לפני הנישואין על מחלתה של האישה, אך ודאי שידע זאת בסמוך לנישואי הצדדים, ובכל זאת המשיך לחיות עמה ונולד להם ילד משותף, והבעל הביע את רצונו לילדים נוספים ממנה.

בעניין זה, מובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן לט סעיף ה): "המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים, או נמצא עליה אחד מנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם, הרי זו מקודשת מספק."

ומובא שם בחלקת מחוקק (ס"ק ט): "נראה דמיירי דמיד בשראה המום הקפיד ואינו חפץ בה, אבל אם שותק כשנודע לו המום ולא התנה בתחילה, אף דצווח לבסוף, הוי קידושי ודאי." במקרה שלנו, שהבעל חי עם אשתו כמה שנים לאחר שהתברר לו שאשתו חולה, אין מקום לטעון למקח טעות לעניין עצם הנישואין.

א. לעניין דמי המזונות:

מובא בר"ן כתובות (דף נט ע"א מדפי הרי"ף דיבור המתחיל אינו משלם):

"ואילונית נמי אפשר דבלוותה ואכלה קאמר דאי לאחר שנמצאת אילונית פשיטא דלית לה ואי ביושבת תחתיו לאחר שהכיר בה אמאי לית לה והרי היא כנשאה מתחלה לשם אילונית שיש לה מזונות."

וכן כתב הבית שמואל (סימן קטז ס"ק ז).

היוצא מהר"ן, שאם שהתברר לבעל אחרי הנישואין, שלאישה יש מום שלא ידע עליו והמשיך לחיות עמה ולא בא לבית הדין לטעון את טענותיו מיד לאחר שנודע לו מהמום, הקידושין הם קידושי ודאי והאישה זכאית לדמי מזונות.

ב. לעניין דמי הכתובה:

מובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קיז סעיף י):

"בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה, אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל, אין שומעין לו, חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו וידע ונתפייס."

ומובא ברמ"א (שם) בשם המהרי"ק (שורש קה): "ואם שהה עמה שלשים יום אינו נאמן לומר שלא בעל."

ובמהרי"ק (שורש קז):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אבל לדין דסבירא ליה דאסור לגרש בעל כרחה של אשה, פשיטא דאפשר לומר שאם מחל על המום שחזרה להיות ככל הנשים, ולא מבעיא לענין חיוב כתובה ושלא לגרש בעל כרחה, אלא אפילו לענין שיתחייב לה שאר כסות ועונה."

ומובא בבית שמואל (שם):

"אף על גב אם נמצא בה מומין אפילו לא התנה על מומין אין לה כתובה והכתובה שכתב בטלה, מכל מקום אם שהה, מחל לה ואית לה כתובה. ואיכא למידק, איך תגבה עם כתובה זו, דהא הכתובה בטלה, צריך לומר דאינה בטילה אלא אם כן כשהוא מקפיד על המומין כמו שכתבתי בסימן ל"ט, אבל כשאינו מקפיד, אז הקידושין קידושי ודאי הם."

וכן כתב בהפלאה (קונטרס אחרון סימן קטז ס"ק ז), שאם יושבת תחתיו לאחר שהתברר עניין המום, האישה לא הפסידה את הכתובה.

כמו כן, מובא בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רלב סעיף ג) שאם אדם קנה מקח ולאחר שהתברר שיש במקח מום, המשיך להשתמש בו ולא בא לבית הדין לטעון טענת מקח טעות, הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר את המקח, ואותו הדין אף במקרה שלנו, שמאחר והבעל המשיך לחיות עם האישה זמן רב לאחר שידע מהמום, בכך נחשב כהתפייס עם אשתו ומחל על המום וחוזרת האישה להיות זכאית לדמי הכתובה ותוספת כתובה.

כן מובא בפסקי דין רבניים (חלק יד עמ' 10 בית הדין הגדול בהרכב הרה"ג: ש' גורן, א' שפירא וש' מזרחי) פסק דין שכתב הרה"ג אברהם שפירא זצ"ל, לעניין אישה שהייתה חולה במחלת נפש לפני הנישואין, ולאחר הנישואין המשיך לחיות עמה אף לאחר שנודע לו ממחלת הנפש, וזו לשונו:

"ונראה שעל חיוב כתובה, אין מקום לפטור את הבעל, שמכיוון שהיה זמן שהבעל קיבל עליו את המום כשנודע על תולדות המחלה והסכים לחיות אתה, שוב הוי נישואין גמורים אותה שעה ועל נישואין לשעה אחת, גם כן אדם מתחייב בכתובה ואע"ג שאחרי זה מתברר שמהראוי היה לא להסכים לוותר."

אמנם מובא בבית יעקב (סימן קיז) ומקור דבריו מהר"ן (כתובות פרק המדיר), שדעת הרמב"ם והשו"ע (סימן קיז סעיף י), שאם בא עליה ושהה עמה, שאין שומעין לו בטענת מומין, הכוונה שאף אם הבעל לא בדק ולא התברר לו מהות המום, על כל פנים, מאחר שבא עליה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות – בא עליה לשם נישואין ומשום כך חייב גם בכתובה, אך לא בתוספת כתובה.

ועיין בפד"ר (שם עמ' 13) שדינו של הבית יעקב שהאישה זכאית לכתובה בלבד ולא לתוספת כתובה, הוא במקרה שלא ידוע לבעל מהמום או שלא ידוע לו מהות המום וההשלכות, ובמקרה זה, מאחר שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, על כן, חייב בכתובה, אך וודאי שאין מקום לחייב בתוספת כתובה כאשר לא ידע מהמום ולא מחל עליו, אך כאשר נודע לו מהות המום ובכל זאת המשיך לחיות עמה, בכך מוכיח שלא אכפת לו מהמום והוא מסוג האנשים שלא מקפידים במומים,

אם כן, המשך החיים המשותפים, הופכים את הנישואין ביניהם לנישואין רגילים של בני זוג שאין להם או לאחד מהם מומים, ומתחייב לכל מה שכתב לה כולל תוספת כתובה, וכן כתב בצמח צדק (סימן יז) שכתובה כולל תוספת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם מובא בפסקי דין רבניים (חלק ד עמוד 276 פסק דין מבית הדין הגדול בהרכב הרה"ג: ע' הדאייא, י' ש' אלישיב וב' זולטי), בעניין דומה, שלאישה היה מום מלפני הנישואין שהבעל לא ידע מקיומו, ולאחר שנודע לו מהמום המשיך לחיות עמה, ונפסק, שהאישה זכאית לכתובה בלבד מהטעם האמור בבית יעקב, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ואיננה זכאית לתוספת כתובה.

אך יש לחלק, שבפסק הדין הנ"ל, מדובר שהבעל הסכים להמשיך לחיות עמה לשם ניסיון לשנה, לשם בדיקה אם בכל זאת היא ראויה ללדת. ואם כן, לא מחל על טענת המום, אלא רק השהה את טענתו עד לבירור העובדות, ואם כן, אי אפשר לומר שסבר וקיבל את המום, ולכן אין מקום לפסוק תוספת כתובה.

אך במקרה שלנו, הבעל ידע על המום של האישה לפחות מיד לאחר הנישואין, והמשיך לחיות עמה יחד כמה שנים. על כן, וודאי שמחל על המום, ויש לאישה דין של אישה רגילה ללא מום, ואם הגירושין לא נובעים מהאישה – לא הפסידה את זכאותה לכתובה ולתוספת כתובה.

2. האישה טוענת שהבעל ידע על מחלתה מלפני הנישואין והבעל מכחיש.

אמנם כבר כתבנו, שבמישור העקרוני ידו של הבעל על העליונה בגלל החזקה שאין אדם מתפייס במומים, אך במקרה שלנו, נראה יותר לומר שהבעל ידע עוד לפני הנישואין שהאישה חולה, וזאת מאחר שאחד הסימפטומים של המחלה הוא מראה האישה שהיא רזה באופן מיוחד יותר משאר נשים רגילות. לא מסתבר שדבר זה "נעלם" מעיני הבעל, בפרט שהצדדים לא הכירו באמצעות "שידוך", והיו זמן מספיק יחד לפני הנישואין, ומסתבר שאף חיו יחד כבעל ואישה עוד לפני הנישואין, ובפרט שהאישה קיבלה קצבת נכות מהביטוח הלאומי, וודאי שכל אלו לא נעלמו מעיני הבעל, וכפי שמובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן לט סעיף ד) שמום שנראה תמיד לעיני כל, ראה ונתפייס.

בעניין זה, מובא בפסקי דין רבניים (חלק יג – פסק דין מבית הדין תל אביב בהרכב הרה"ג: א' הורוביץ, נ' בן שמעון, א' שיינפלד), לעניין מחלת קיבה של האישה מלפני הנישואין, שאם הכירו זה את זה חמש שנים לפני הנישואין והיו ביניהם יחסים קרובים ביותר, אין ספק שהבעל ידע על מחלתה לפני הנישואין.

כך נראה לומר במקרה שלנו, שמחלת האישה אינו במסגרת מום שניתן להסתירו זמן רב, ומסתבר שהבעל ידע על מחלתה של האישה עוד לפני הנישואין.

3. במסגרת הדיונים, כתבי התביעה לגירושין וכן במסגרת כתבי ההגנה לכתובה וכן במהלך הדיונים והסיכומים, עניין מחלת האישה כלל לא הועלה או הועלה כבדרך אגב ולא כתביעה מרכזית ועיקרית, ובפרט, שבכתב הסיכומים של הבעל בעניין הכתובה, כלל לא הועלה את הטענה בעניין מחלת האישה, וכל זה, מחזק את מסקנתנו, שהבעל לשעבר ידע שהאישה חולה או שאף אם לא ידע לפני הנישואין, נודע לו בסמוך לאחר הנישואין "וסבר וקיבל", ובכל מקרה, רצון הבעל להתגרש, לא נבע ממחלת אשתו, על כן, אינו יכול לטעון שמחלת האישה היא עילה להפסידה את דמי הכתובה.

ג. טיעונים נוספים להפסד כתובה

הבעל העלה כמה טיעונים נוספים להפסד הכתובה, כפי המובא לעיל בסיכומי הבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לציין שכל טענות הבעל לא הוכחו ואף הוכחו על ידי האישה. וכאמור לעיל, על הבעל לשעבר להוכיח את טענותיו שהאישה הפסידה את כתובתה.

להלן נתייחס לטענות שהועלו באופן כללי ובאופן פרטי.

1. אם נסכם את טענות הבעל אפשר לומר שבסיס רצונו להתגרש כי הייתה לו אישה רעה שהתנהגה אליו באופן לא ראוי. טענה מעין זאת, איננה פותרת את הבעל מחיובו לכתובה.

מובא בגמרא (יבמות דף סג, ב): "נתנני ה' בידי לא אוכל קום" – אמר רב חסדא: זו אשה רעה וכתובתה מרובה."

מובא בתשב"ץ (חוט המשולש סימן נד):

"בודאי דהאי אשה רעה דקאמרי רבנן ז"ל – לאו רעה בעיני שמיא היא [...] ואשה רעה דאמרי רבנן דמצוה לגרשה היינו רעה בעיני שמים [...] אבל אי אינתתא דא אזלא באורחא דאורייתא, אף על גב דהיא רעה לגבי בעלה, תהוי עמיה כלהו יומיה, כדאמרי רבנן (יבמות דף סג, א), זכה כנגדו לא זכה מנגדתו [...] ולא אית לזו לבי דינא רשותא למיכרחא למיפק בלא כתובה."

כלומר: אישה רעה לבעלה, שאיננה עוזרת לו אלא הולכת נגדו – כל עוד הגירושין לא נגרמו בעטייה – אין זאת סיבה להפסידה את כתובתה.

אם כן, במקרה שלנו, שהבעל פתח את תיק גירושין ויזם את הגירושין ועזב את הדירה המשותפת, אמנם אף האישה הביעה את רצונה להתגרש, אך נראה שהגירושין באו מהבעל ולא מהאישה, ולכן האישה לא הפסידה את זכאותה לכתובה ולתוספת כתובה.

2. הבעל הציג סרטון אחד שבו נראה לכאורה שהאישה מתנהגת כלפי הבעל באלימות. האישה העלתה את הטענה שאף אם הנראה בסרטון הוא נכון, הרי האירוע התרחש כאשר הצדדים היו שקועים עמוק בהליך הגירושין, ואין בכך הוכחה להתנהגות לא ראויה של האישה בזמן שהצדדים חיו יחד.

בית הדין מקבל באופן עקרוני את טענת האישה, ואף ייתכן, שהתנהגותה של האישה כפי המופיע בסרטון נבע מהקנטה קשה של הבעל שגרר אותה לעימות עמו כפי שטענה האישה שהבעל היה מתגרה בה לעתים קרובות, ובפרט שאירוע זה היה בתקופת שיא הסכסוך, כאשר הבעל הוא שיזם את הגירושין ורצה להתגרש וייתכן מאד שחיפש עילות להיכנס עם האישה לעימות מיותר ומזיק.

וכאמור בהמשך הדברים, התנהגות לא ראויה של האישה הבאה כתוצאה של מעשים לא ראויים של הבעל, לא מהווים עילה להפסד כתובה, ובפרט, שלא נראה שהאישה במצבה הרפואי הסובלת מתת משקל, מסוגלת להוות איום פיזי נגד הבעל.

3. הטענה שהאישה נקטה נגד הבעל באלימות מילולית וקללות נגד הבעל ואמו, הוכחה על ידי האישה, שטענה מנגד שהבעל היה אליים כלפיה פיזית ומילולית. נדון בכך בהמשך ההחלטה.

4. הטענה שהאישה מנעה מהבעל קיום יחסי אישות במשך שנתיים ודינה כמורדת, הוכחה על ידי האישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לציין שאף אם היינו מקבלים את טענת הבעל בעניין מרידת האישה מחיי אישות, לא היה בכך כדי לפטור את הבעל מחיובו העקרוני בכתיבה וזאת מאחר שבמקרה שלנו לא היו התראות והכרזות והמלכה. בעניין זה, מובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עז סעיף ב), וזו לשונו:

”ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו [...] שולחין לה מבית דין ואומרים לה: 'הוי יודעת שאם את עומדת במרדך – אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותם'. ואחר כך, מכריזין עליה בבתי כנסיות ובתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו [...] ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שנית [...] אם עמדה במרדה ולא חזרה בה – נמלכין בה ותאבד כתבתה [...] כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו.”

וברמ"א (שם): “ולאחר שנים עשר חודש לא מהני חזרתה אלא אבדה כתובתה.”

כלומר: במורדת בעינא ליה ומצערנא ליה, לא הפסידה כתובה ללא התראות, הכרזות והמלכה, וכן במקרה שלנו, שאף אם נאמר שלאישה יש דין מורדת, הרי איננה אומרת שבעלה מאוס עליה, אלא מצד בעינא ליה ומצערנא ליה, שלדברי האישה, הבעל התנהג אליה שלא כראוי, ועל כן רצתה לצער אותו במניעת יחסי אישות, (יש לציין שהאישה טענה שהיו יחסי אישות אלא שלא בתדירות שביקש הבעל וזאת עקב התנהגותו הקשה כלפיה, ונתייחס לכך בהמשך ההחלטה) ועל כן, לא הפסידה כתובה כל עוד לא נהגו בה לפי משפטי המורדת, כולל התראות, הכרזות והמלכה.

כך כתב הלחם רב (תשובה נב):

”עוד טעם להפסידה כתובתה [...] והיא מורדת [...] ואם כן, אם בנדון דידן, דדמי לבעינא ליה ומצערנא ליה, היה כאן המלכה והכרזה, ודאי אין להוציא מיד הבעל הכתובה, כיון דאיכא מאן דאמר דמפסדת אפילו בלא שיהוי שנים עשר חודש, אבל אם אין כאן המלכה והכרזה, אין להפסידה כתובתה.”

אמנם מובא בט"ז (שם ס"ק א), שתקנת האמוראים להשהות את הגט שנים עשר חודש, עקרה וביטלה את תקנת רבתינו, להכרזות והתראות והמלכה.

בעניין זה, עיין פסקי דין רבניים (חלק ו עמ' 33–55, בית דין הגדול בהרכב הרה"ג: יצחק נסים, בצלאל זולטי ואליעזר גולדשמידט) פסק דין של הרה"ג זולטי זצ"ל שהביא את הט"ז הנ"ל בשם הרא"ש והטור, שלאחר שתיקנו שלא יתן לה גט עד שנים עשר חודש, שוב ביטלו את התקנה של ההמלכה והכרזות ד' שבתות, אלא תיקנו שאחר שנים עשר חודש ממרידתה שמפסדת כתובתה.

וראיה לזה שברמזים כתב הטור, וזו לשונו: “ובתר הכי תקנו בין בעינא ומצערנא ליה, בין בטענת מאיס עלי, דלא בעינן המלכת ארבע שבתות”, ומסיק הט"ז: “כנ"ל נראה לי ברור ופשוט דעת הרא"ש והטור”.

ומוסיף שם בפד"ר, שאף לפי דעת הט"ז בדברי הרא"ש והטור, אמנם אין צורך בכל סדר המורדת של התראות והכרזות, על כל פנים, צריכים להתרות בה, בבחינת “אין עונשין אלא אם כן מזהירין”, על כן, צריכים להתרות בה שלא תהיה מורדת.

ועיין שם – בפסק הדין הנ"ל, דעת הרה"ג אליעזר גולדשמידט זצ"ל, ששיטת הט"ז היא דעת יחיד שלא התקבלה להלכה, ורוב הפוסקים סוברים, שאף לאחר תקנת שנים עשר חודש, נותרה בעינה התקנה הקודמת, להתראות, הכרזות והמלכה, וללא זה, אין האישה מפסידה את כתובתה ותוספת כתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה שלנו, לא הייתה כלל התראה, שהרי כל הדיון מתנהל לאחר הגט, ועל כן, אף לשיטת הט"ז, אין לאישה דין מורדת להפסידה כתובתה ותוספת כתובתה.

5. בעניין הטענה העקרונית של הבעל שהאישה מנעה יחסי אישות ואלו האישה הודתה שלא היו יחסי אישות בתדירות כפי דרישת הבעל, אך היו יחסי אישות לא לעתים נדירות:

מובא במהרי"ט (חלק א סימן ה) שהאישה מוגדרת כמורדת רק אם מונעת מבעלה תשמיש לחלוטין, אך אם ה"מרידה" מתבטאת בקיום יחסים לא כפי דרישת הבעל ולא לעתים קרובות, האישה איננה מורדת, ולא כופים אותה לקיום יחסי אישות בתדירות בניגוד לרצונה וזאת מאחר שאינה שבויתת חרב להזדקק לו בכל שעה.

אמנם מובא בחלקת מחוקק (אבן העזר סימן עו ס"ק כ) וזו לשונו:

"ופשוט בעיני כל שלא מתנהג עמה על פי הדין למעט מן העונות או בשאר דברים מורד מקרי, וכן היא שאינה עושה לו רצונו מורדת מקרי, מה לי כולה מה לי פלגא."

וכדי לנסות ולפשר בין שתי השיטות, נראה לומר, שאם האישה מסכימה לקיום יחסי אישות לפי העונה המתחייבת או אף פחות אך קרוב לכך, לפי שתי השיטות, אין לה דין מורדת אם נדרשת לקיום יחסים מעבר לכך.

על כל פנים, במקרה שלנו, האישה איננה מורדת: או כי לא התקיימו בה משפטי המורדת, או כי לפי דבריה היא לא נמנעה לחלוטין מקיום יחסי אישות, ובפרט, לפי טענתה, שלא יכלה להיענות לדרישת הבעל לקיום יחסים בכל שעה עקב התנהגותו הקשה כלפיה.

היוצא, שללא קיום משפטי המורדת – אין האישה מפסידה כתובתה, ואף אם נאמר שלאישה דין 'מורדת' – מאיס עליי, מובא בכמה פוסקים, כגון: תוספות רי"ד (כתובות דף סג, ב), ריטב"א (כתובות דף סד, א), רדב"ז (חלק א סימן שסד), ציץ אליעזר (חלק י סימן נא), ש'מורדת – מאיס עליי הפסידה כתובה רק לאחר שהתרו בה. ועיין עוד בהמשך בעניין זה.

במקרה שלנו, לא היו כלל התראות והכרזות, כי הבעל כלל לא העלה טענה זאת אלא רק במסגרת הסיכומים והחקירה שלאחר הגט.

6. אף אם טענתו של הבעל שהאישה מורדת מחיי אישות הייתה מתקבלת, הרי האישה מכחישה, וכל שיש ספק במציאות אם האישה מורדת, מספק אין האישה מפסידה את כתובתה.

הטעם לכך כדלהלן:

קיימת מחלוקת בין הפוסקים, כשיש ספק בעניין זכאות האישה לכתובה, מי נחשב כמוחזק – הבעל המחזיק בממון או האישה המחזיקה בשטר כתובתה.

מובא במהרי"ק (שורש פא):

"דדבר פשוט הוא דכח של הכתובה עדיף מכח שטרי הלואה משום דהוה [הכתובה] מעשה בית דין וכן משום חינוא [...] ואין כח להפסידה כתובתה אלא על ידי עדי זנות או עדי כיעור."

אם כן, במקרה שלנו, ודאי שהבעל לשעבר לא יהיה נאמן להפסידה כתובתה לפי דבריו ואפילו לעשות דין ספק אינו יכול.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כן כתב הבית שמואל (אבן העזר סימן קטו ס"ק ח), לעניין אישה שהמירה את דתה ברצון שיש מח' אם דינה כהמירה את דתה באונס, והפסידה כתובתה רק לאחר התראה, או שהפסידה את כתובתה מיד וללא התראה, וזו לשונו:

"מיהו נראה עיקר, אם המירה ברצון אסורה לבעלה [...] וכן משמע בתשובת הרא"ש אפילו אם היה פלוגתא אינה יכולה להוציא הכתובה אפילו אם לא התרה בה אע"ג לדעת האוסרים אינו אלא ספק שמא זינתה, לא הוי כאילו טוען הוא שמא פרעתך והוי החוב בודאי והפרעון ספק הוא, והאומר יודע אני שהלוייתי ואיני אם פרעתך חייב, שאני הכא דהיא אסורה לו והיא גרמה האיסור לכן לית לה הכתובה כמו בקינוי וסתירה."

כלומר, מאחר שהאישה אסורה עליו והיא גרמה לאיסור, על כן, אין לה כתובה בתורת ודאי וכמו בקינוי וסתירה, אך אם היה ספק במציאות או הפסידה כתובה, הרי זה נחשב כאומר: אני מודה בעצם ההלוואה ואיני יודע אם פרעתי לך את החוב שחייב, ואף במקרה שלנו, מאחר שהאישה נחשבת כמוחזקת בכתובה, על כן, אף אם יש ספק בעניין הכתובה, נחשב הבעל כאומר: "איני יודע אם פרעתי", וחייב לשלם את מלוא דמי הכתובה.

כן כתב הבית שמואל (אבן העזר סימן קנד ס"ק ב) לעניין מום של הבעל שכופים אותו להוציא, שאם האישה ידעה ממום זה לפני הנישואין, יש מחלוקת בין הפוסקים אם יכולה לומר, סבורה הייתי לקבל ואיני יכולה, ואומר הבית שמואל שלאישה אין דין מורדת כי יכולה לומר "קים לי" כפוסקים הסוברים שיכולה לומר סבורה הייתי לקבל, וממילא לא הפסידה כתובה. משמע שהאישה מוחזקת בכתובה ולכן יכולה לומר "קים לי" כי ידה על העליונה.

מאידך גיסא מובא בפתחי תשובה (שם ס"ק ג) בשם הבית מאיר, ששואל על הבית שמואל, שמאחר שהבעל מוחזק בממון, מדוע לא ניתן לאישה דין מורדת. משמע, שהבעל מוחזק בממון וכל שיש ספק, לא ניתן להוציא ממנו.

מובא בחזון איש (אבן העזר סימן סט ס"ק כה):

"ומדברי המרדכי בשם ראבי"ה משמע כדברי הבית שמואל שסיים בנכפה, דאע"ג דאין כופין אותו, מכל מקום אין כופין גם אותה כיון שבאה מחמת טענה, והנה לעולם לא כפינן במורדת אלא בהפסד כתובה, ומשמע דמספיקא לא הפסידה כתובתה, והיינו טעמא דמדינא אף על גב דמורדת לא הפסידה כתובתה דחכמים תיקונוה כחוב גמור, אלא מורדת קנס חכמים להפסידה וכל שטוענת קים לי ומיפטר אבדין, לא חשיבא מורדת ואין ראוי לקונסה וממלא לא הפסידה כתובה אף לדעת הרשב"א."

עוד כתב החזון איש (שם ס"ק כו) בעניין "האומר איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון" (שולחן ערוך אבן העזר סימן קנד סעיף ג), שכתב הבית שמואל (ס"ק ה):

"לדעת כמה פוסקים הלכתא כרב דכופין אותו לגרש, וי"ל דאם היא אינה רוצה לגור עמו, אין נעשית מורדת ויכולה לומר קים לי כהני פוסקים", וכתב על זה החזון"א: "לדברי הבית שמואל כשהלכה לבית דין וגבתה מזונותיה והיא מבקשת גט [...] לבה"ג דפסק כרב הדין עמה דכופין אותו, ולהרי"ף אין כופין, ואם היא מורדת לא דיינינן במורדת מספק [...] והכא עדיף דאם דיינינן לה כמורדת, היינו מורדת בעינא ליה ובעינן התראת בית דין פעמיים והכרזה והכא לא עבדינן מספיקא [שהרי יש הפוסקים שאינה מורדת, והתראת ספק לא שמא התראה], וממילא לא הפסידה מספיקא ולא מהני מה שהבעל מוחזק."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היוצא, שבמקום שיש ספק אם האישה מורדת, לא ניתן להתרות בה, וממילא לא ניתן להחיל עליה משפטי מורדת ולא הפסידה כתובתה.

בעניין זה, מובא בפסקי דין רבניים (חלק ג עמ' 164 – פסק דין של בית הדין הגדול בהרכב הרה"ג: בן־מנחם, הדס וזולטי), המביאים את דעת ספר נתיבות משפט על רבנו ירוחם (ספר מישורים נתיב כג), שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אם הבעל יכול לחייב את אשתו לדור עמו במקומו, שאם הבעל שהוא מוחזק בממון יכול לומר קים לי ולא יפרע כתובתה, וזו לשונו:

”ואפשר עוד דאפילו לא תפסה, מכל מקום כיון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכתובה הוא ספק, אין ספק מוציא מידי ודאי וזה מקצוע גדול הוא וצריך לפנים.”

וכן דעת הבית שמואל, שהאישה היא המוחזקת וידה על העליונה (כפי שהראינו לעיל מהבית שמואל סימן קטו וסימן קנד).

לעומתם, דעת הבית מאיר, שהבעל הוא המוחזק בממון וידו על העליונה. והוסיפו בפד"ר הנ"ל וזו לשונו:

”וגם לדעת הבית מאיר, יתכן לומר, שרק בספיקא דדינא אין להוציא מהבעל הכתובה שהוא המוחזק, כיון שהוא טוען ודאי 'קים לי' כדעת הפוסקים שדינה כמורדת והפסידה כתובה, אבל במחלוקת בין הצדדים בקביעת העובדה אם היא מורדת או לא, בזה גם הבית מאיר מודה שמספק היא לא הפסידה כתובתה.”

לפי זה יוצא, שבמקרה שלנו, אף אם נאמר שיש ספק במציאות אם יש לאישה דין מורדת, לא הפסידה כתובתה לכל הדעות כי האישה מוחזקת בכתובה.

עיינ בספר עזר משפט (לגר"א גולדשמידט זצ"ל, חבר בית הדין הגדול, סימן ז):

”יוצא, לדעת החמדת שלמה והחזון איש, כי בכל מקום אשר ספק הוא אם אישה מפסידה כתובתה מדין מורדת, אם לאו, אין היא מפסידה, ומוציאים מהבעל, אף על פי שהוא מוחזק כי אין ספק פטור מכח תקנה או מכח קנס, מפקיע חיוב ודאי, הבא מכח הדין. וכן בתשובת הרדב"ז: 'ותו לא אמרינן דבהאי גוונא לא מפקינן ממונא מספיקא, כיוון שהחוב הוא מבורר [...]’ וכאמור לעיל.”

7. טענות הבעל לשעבר שהאישה קיללה אותו ואת אמו אינן מתקבלות.

אף אם נקבל את הטענה לקללות, ולתת לאישה דין "עוברת על דת", לא הייתה מפסידה כתובה.

דין "עוברת על דת", מובא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קטו סעיף ד), ושם נפסק שכדי לתת לאישה דין עוברת על דת, יש צורך בעדים והתראה, ובמקרה שלנו לא היו עדים ולא התראה, וכן כתב בספר משפטי שאול (סימן ה), שאף במקרה שלפי הטענה האישה היא עוברת על דת באופן ודאי, בכל זאת, אינה מפסידה כתובה ותוספת כתובה, הואיל ואין עדים שהתרה בה בתחילה ועברה על התראתו.

כמו כן, מאחר שאף לאישה טענות דומות ביחס להתנהגות הבעל כלפיה, ייתכן מאוד שהתנהגות האישה כלפי הבעל כולל הקללות נבעו מהתנהגות דומה של הבעל כלפי אשתו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומובא בבאר היטב (שם ס"ק יד) מתשובת הרא"ם: "ודווקא על מגן [בחינם], אבל אם מכה לה או מצערה הרבה – אין אדם נתפס על צערו."

משמע, שאף אישה המקללת את בעלה שהיא נחשבת כעוברת על דת, שאין זה אלא אם היא מקללת מחמת תכונותיה והתנהגותה השלילית, אבל אם מקללת מחמת שבעלה מצער אותה, אף על פי שוודאי שאסור לקלל, בכל זאת איננה נקראת עוברת על דת, שאין אדם נתפס בשעת צערו.

כן מובא ברשב"א (שו"ת המיוחסות לרמב"ן סימן קב): "אבל אם מקללתו בחינם הדין עמו". משמע שאם מקללת את בעלה כתוצאה של התנהגות קשה ומשפילה של הבעל כלפיה, הדין עמה.

וכן מובא בבית שמואל (שם ס"ק יא) בשם תשובת הרשב"א, שאם הייתה מתקוטטת עם בעלה ומחמת הכעס גלתה זרועותיה, איננה נחשבת עוברת על דת.

ועיין משפטי שאול (סימן ה) שאם המעשה שעשתה היה כתוצאה ממריבה וכעס עם בעלה וכתוצאה של התנהגות הבעל כלפיה, אין לאישה דין של עוברת על דת.

8. הבעל לשעבר טוען לאלימות של האישה וכן לקללות ואלו האישה טוענת דברים דומים כלפי בעלה לשעבר.

מובא ברמ"א (אבן העזר סימן קנד סעיף ג):

"ואם אינו ידוע מי הגורם [=בוויכוח בין הצדדים, שהבעל טוען שהאישה מקללת והאישה טוענת שהבעל אליים וכל צד מכחיש את טענות הצד השני], אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת שכל הנשים בחזקת כשרות ומושיבין ביניהן אחרות לראות בשל מי הרעה הזאת, ואם היא מקללתו חנם יוצאת בלא כתובה, ונראה לי דוקא ברגילה בכך ואחר ההתראה."

במקרה שלנו, לא הייתה כלל התראה, וכן מאחר שהצדדים התגרשו זה מכבר, ודאי שלא שייך להושיב נשים ביניהם, וחוזר הדין שיש לאישה חזקת כשרות ונאמנת בדבריה, ועל כן, לא מפסידה כתובתה ותוספת כתובה.

9. כל הטענות של הבעל לאלימות ולמניעה מחיי אישות הוכחו על ידי האישה.

מובא ברמב"ם (פרק יד מהלכות אישות הלכה טז) וכן בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עז סעיף ד):

"איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש' והיא אומרת: 'לא כי כדרך כל הארץ אני עמו', וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר: 'לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה' – מחרימין תחילה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך אם לא הודו – אומרים להם 'התייחדו בפני עדים'. נתייחדו ועדיין הם טוענים – מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין."

ומובא בשו"ת המבי"ט (חלק א סימן רסז):

"מה שכתב הרמב"ם [והשו"ע], הוא אומר כי מורדת מתשמיש והיא אומרת 'לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו' וכו' מחרימין תחילה, נראה לי שהוא הדין בנדון זה שמכחישים זה את זה – זה אומר 'ממנה' וזאת אומרת 'ממנו' דמחרימין וכו', דאף על גב דהתם אחד מהם אומר 'לא כי', אלא כדין כל הארץ אני עמו' והכא בנדון זה – כל אחד מהם אומר 'אתה הוא המורד' –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סוף סוף הכחשה יש ביניהם, והאי הכחשה יותר חזקה מאותה הכחשה ולכן מחרימין.”

וכן מובא במשפטי שמואל (סימן יט).

לפי זה, בכל מקום שיש טענות סותרות בין הבעל לאישה בעניין מרידה מתשמיש, יש מקום להטלת חרם על הצד הנטען שהוא מורד. כפי שנראה בהמשך, הטלת חרם שייכת אך ורק כאשר הצדדים נשואים ורצונם בהמשך הנישואים, ולא כאשר הצדדים בהליכי גירושים או שכבר גרושים.

במקרה שלנו, האישה מכחישה את טענת הבעל למרידה מחיי אישות.

מובא בבני אהובה (פרק יד מהלכות אישות הלכה טז):

”איש ואשתו שבאו לבית דין וכו’, ויש לדקדק האיש שטוען על אשתו שהיא מורדת ואם כן כונתו לפחות כתובתה ולגרשה בלי כתובה – כי מה יש לבית דין לעשות לה זולת כן, ואם כן כשמגרשה ונותן לה כתובה – ישביע אותה שלא היתה מורדת כדין הנשבעת ונוטלת, ולמה כתב הרמב”ם מחרימין והראב”ד כתב דאין להחרים, והלא יש כאן שבועה להנשבע ונוטל? וצריך לומר דאף דהיא באמת מורדת, אין פוחתין כתובתה כי אם בהכרזה, דחכמים תיקנו לה תקנה שלא להפסיד כתובתה בקל, רק על ידי הכרזה אולי תחזור וכאן אי אפשר לנו להכריז כיון שהיא מכחשת אותו ואומרת אין אני מורדת ואם כן אף שתודה בשעת גביית הכתובה שהיא מורדת לא הפסידה כתובתה כיון שלא היה לה הכרזה ועיין בפירוש המשנה להרמב”ם בסוף מסכת נדרים דשם משמע בדבריו דאפילו הוי קים ליה ביורה כחץ אין כאן שבועות המשנה רק היסת אף דהיה טוען ברי.”

בני אהובה שואל שכאשר האיש טוען כלפי אשתו שהיא מורדת וכונתו לפחות לה מכתובתה ולגרשה ללא כתובה, אין מקום לחרם אלא להשביע את האישה לפני שתיטול כתובתה. ומסביר בני אהובה, שמאחר שאף אם האישה מורדת מתשמיש לא מפסידה את כתובתה אלא לאחר הכרזה, אולי תחזור ממרידתה, ואם כן, כאשר האישה מכחישה את עצם המרידה, לא שייך להכריז עליה ולא הפסידה כתובתה.

העולה מדברי בני אהובה, שמאחר ואי אפשר להפסידה כתובתה ללא משפטי המורדת – התראות, הכרזות והמלכה – הרי לא שייך כאן להשביע, והחרם והבקשה הם כדי לברר המציאות כאשר הם לא רוצים להתגרש.

כלומר, בכל מקרה שהאישה טוענת שאינה מורדת מתשמיש אי אפשר להפסידה כתובתה ללא משפטי המורדת ואף אם האישה תודה בכך.

לכאורה עולה מדברי בני אהובה, שמצד אחד, אי אפשר להפסיד לאישה את הכתובה ללא התראות במרידתה מתשמיש, ומצד שני, גם לא שייך להתרות במקרה שהאישה מכחישה ויש ספק במציאות.

אך מהרמב”ם (שו”ת סימן כח) משמע לא כך, וזו לשונו:

”שאלה: בדבר אדם אשר לו אשה ובנים רבים, וכאשר יתבענה לדבר מצוה, תמנענו, ויקשה עליו זה והיא נמנעת ממנו תכלית המניעה, הזהיר אותה מספר פעמים, אמרה אם טוב בעיניך לשבת כך [מוטב], ואם לאו – פרע לי המגיע לי וגרשני. האם כשלא תסכים עמו על מצות פריה ורביה ותרצה להתגרש, מגיע לה המאוחר (=הכתובה), אם לאו, ואם תכחישנה על זה, מה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשר מתחייב. התשובה: אם היא מודה בזה ורוצה להתגרש, תצא בלא מאוחר (=כתובה), ואם היא מכחישה מחרימים בפניה ותענה אמן, ואחר כך ידורו שניהם עם בני אדם מהימנים [...] ואומרים לה: אם תמנעי, אין 'מאוחר' (=כתובה) לך, ואם יגרשנה מסיבת הימנעותה, דבר שאי אפשר מצד הדין לעמוד עליו, ישביענה על זה העניין בנקיטת חפץ, ואז תיטול 'מאוחר' (=כתובה)."

רואים במפורש, לשיטת הרמב"ם, שכדי להפסידה כתובתה צריך התראות וההתראות מועילות אפילו שהמציאות מסופקת.

לכאורה, דברי בני אהובה לא ברורים, שהרי אף אם אנחנו לא יודעים, הרי האישה ודאי יודעת את המציאות אם היא מורדת או לא. אם כן, בית הדין יכול להתרות בה שלוש פעמים שאם תעמוד במרדה הפסידה כתובתה, ואם הבעל יבוא לגרשה לאחר שלוש התראות, ישביעו בית הדין את האישה שלא מרדה ותיטול כתובתה.

יש להוסיף על דברי בני אהובה, שבמקרה שלנו, אף אם נניח שהאישה מורדת, מאחר שהבעל פתח תיק גירושין ועזב את הבית המשותף, לא היה שייך להכריז על האישה, שאם תמשיך במרדה, תפסיד כתובתה, שהרי כל מטרת ההכרזה היא לאלץ את האישה לחזור בה ממרדתה ולחזור לבעלה.

כמו שכתוב בשולחן ערוך (סימן עז סעיף ב):

"שולחין לה מבית דין ואומרים לה, הוי יודעת שאם את עומדת במרדך, אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותם, ואחר כך, מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו."

כלומר, מטרת ההכרזה היא לשנות את דרכיה הרעות של האישה כאשר הבעל מעוניין להמשיך בנישואין, אך כאשר הבעל אינו מעוניין בהמשך הנישואין, וכמו במקרה שלנו, שהצדדים כבר התגרשו, ודאי שאין מקום להכריז על האישה כמורדת.

מובא במשפטי שמואל (סימן יט ס"ק ג) מתשובת הגאונים (שערי צדק חלק ד שער ד סימן ל), שכאשר יש הכחשה בין הצדדים בעניין אם האיש מורד או האישה מורדת, שיש מקום לחייב שבועה דרבנן ומאחר ששניהם טוענים טענת ודאי, הרי זה כאומר מנה לי כידך והשני אומר פרעתי שהנטען חייב שבועת היסת. ומוסיף שם המשפטי שמואל, שדינו של הרמב"ם והשו"ע ש"מחרימים" מדובר במקרה שלא באים לבית הדין בתביעת גירושין וכתובה, אלא מבקשים לטפל במערכת היחסים ביניהם במטרה לשקמם, אך במקרה שבאים להתגרש ולתבוע כתובה, לא שייך חרם, אלא יש מקום לחייב שבועה ולהפטור.

לפי האמור בבני אהובה, צריך לומר שמדובר לאחר שהיו הכרזות, שאם לא כן, אין מקום לחייב שבועה וכאמור לעיל. אך עיין עוד בהמשך בעניין זה.

מובא באוצר הפוסקים (שם סוף ס"ק ג) ובפירוש הרב קאפח על הרמב"ם, שבמקום שיש הכחשה בין הצדדים בעניין המרידה, שהבעל משביע את האישה בנקיטת חפץ ואז תגבה כתובתה.

כן עיין פד"ר (חלק י עמ' 232, מבית הדין תל אביב בהרכב הרה"ג: ורנר, טנא ואפשטיין) שהביאו מתשובת הרא"ש (כלל מג, י): "אישה המורדת צריכה עדים והתראה להפסידה כתובה ואין הבעל נאמן, ואם היא כופרת תשבע שהוא כדבריה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משמע שעל האישה מוטל חיוב שבועה כדי ליטול כתובתה. בהכרח מדובר שהאישה נשבעת לאחר שהיו הכרזות וכאמור לעיל. אך עיין עוד בהמשך בעניין זה.

יש להוסיף על האמור לעיל: מצד אחד – לאורך הדיונים הראשונים, כולל כתב התביעה, הבעל כלל לא העלה את הטענה שאשתו מורדת מחיי אישות. רק בשלב הסיכומים לדיון בחיוב כתובה, "נזכר" הבעל להעלות את טענתו שאשתו מורדת מחיי אישות, מה שמעלה את החשש שטענה זאת נועדה לשפר את מעמדו בתביעת האישה לכתובה ואינה טענה אמיתית. מצד שני – לבעל טענות קשות כלפי אשתו מעבר לעניין יחסי האישות, שהייתה אלימה ומקללת ומשפילה אותו.

היוצא מכל האמור, שלפי בני אהובה, אפילו האישה ודאי מורדת, כל עוד לא היו משפטי מורדת, אין מקום להפסיד את כתובת האישה, ובפרט במקרה שלנו, שלא היה שייך כלל להכריז לאור הכחשות האישה ורצון הבעל להתגרש ובפרט שטענות אלו לא הועלו במהלך חיי הנישואין, ואף אם הועלו, היו "בהבלעה" בלבד ולא כטענה מהותית, אך כאמור לעיל וכפי שנראה בהמשך, יש מקום להחרים ולפשר בשליש במקום החרמה.

מובא בחלקת מחוקק (סימן עז ס"ק לא) בעניין מה שכתוב בשולחן ערוך "מחרימין תחלה": "נראה שהרשות ביד בית דין להשביע הנטען כפי ראות עיניהם וכמו שכתוב בסמוך לפני זה בהגה בדין מאיס עלי."

כוונת החלקת מחוקק לדברי הרמ"א בסעיף הקודם שכתב: "והבית דין ידונו בזה לפי ראות עיניהם, ויכולים להשביע אותה על כך, אם טוענת באמת מאיס עלי, וכן ראוי להורות."

מהחלקת מחוקק יוצא לכאורה שניתן להשביע את האישה אף בלא שהיו התראות, שהרי במאיס עלי אין התראות. (אמנם יש הפוסקים המצריכים התראה אחת וכאמור לעיל.) וכך גם במקרה שלנו, אף שלא היו התראות ניתן להשביע את האישה.

לפי האמור לעיל, במשפטי שמואל בשם תשובת הגאונים שיש לחייב שבועת היסת וכן בפירוש הרב קאפח להרמב"ם שיש לחייב את האישה בשבועה בנקיטת חפץ, אמנם, כתבנו לעיל, שחיובי השבועה באים לאחר התראות, אך אין בכך הכרעה, וייתכן שלדבריהם, יש מקום לחייב שבועה, בכל מקום שהמציאות מסופקת, אף ללא שהיו התראות מקדימות וכפי שהסקנו בדעת החלקת מחוקק.

בפרט במקרה שלנו, שהם התגרשו והסכימו שבית הדין יכריע בעניין הכתובה לאחר הגט, ולא היו התראות לפני הגט וההסכם, ייתכן שיש בכך, מעין "ויתור" של האישה על עניין ההתראות, והסכמה להכריע לפי החומר שבתיק וטענות הצדדים ללא שעניין ההתראות יהיה שיקול בהכרעה זאת, ולפי הנחה זאת, ודאי שיש מקום לחייב שבועה וכאמור לעיל. וצ"ע.

ואפשר לומר מצד שני, שאף אם נניח שיש מקום "לויתור" של האישה על ההתראות ומשפטי הכתובה, הרי זה כאשר טענת מורדת מתשמיש היא הטענה היחידה שבבסיס הגירושין, אך במקרה שלנו, שיש לבעל לשעבר כמה טענות נוספות שבגינן לשיטתו האישה מפסידה את הכתובה, ומאחר שלא תלו את יהבם אך ורק בטענת המרידה מאישות, חוזר הדין, שהאישה אינה מפסידה כתובתה ללא משפטי המורדת, וכאמור לעיל.

10. היוצא מהאמור לעיל, שיש מקום לדון בחיוב האישה בשבועה.

מובא בשו"ע (חושן משפט סימן יב סעיף ב), וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואם בית דין חייבו שבועה לאחד מהם, רשאי הבית דין לעשות פשרה ביניהם כדי להפטר מעונש שבועה."

כלומר, בכל מקום שיש חיוב שבועה ניתן לפשר בין הצדדים כדי להפטר מעונש שבועה, ועיין שם בפתחי תשובה (ס"ק ג) בשם תשובת שבות יעקב (חלק ב סימן קמה), שפשרה היא בשיעור של עד שלישי, וכן מובא בפתחי תשובה (חושן משפט סימן ס"ק ד) בשם תשובת הרשד"ם, שיעשו פשרה קרובה לדין, ומובא שם ששיעורו הוא הנחת שלישי.

כן עיין פסקי דין רבניים (חלק ב עמוד 297, מבית הדין ירושלים בהרכב הרה"ג: אזולאי, וולדינברג וקאפח):

"ברם בית דין מצווים למנוע מחיוב שבועה בכל מידה אפשרית ויש להם רשות גם לעשות פשרה בין הצדדים כדי להיפטר מעונש שבועה, ולכן גם בנדוננו, יש לעשות פשרה הקרובה לדין בכדי למנוע שבועה או קבלת חרם, היינו, שלישי פחות ממה שזכאי על פי דין או פחות מזה – הכול לפי ראות עיני הדיין. ומכיוון שלפי הנימוקים הנ"ל הדין נוטה לזכות התובע, לכן יש לעשות פשרה באופן של ניכוי שלישי מהסך המגיע לתובע."

יש לציין שבפסק דין הנ"ל מובא שדין חרם הוא כדין שבועה, ועל כן, אף אם נאמר שיש מקום להטיל חרם כמובא בשולחן ערוך, יש לפשר בשלישי.

כמו כן, מובא בשו"ת דברי מלכאל (חלק ב סימן קלג), שמעיד שמנהג הדיינים הזקנים לתת בעד שבועה ערך שלישי מכפי התביעה.

כן עיין בפסקי דין רבניים (חלק י עמ' 29–30, מבית הדין תל אביב בהרכב הרה"ג: ורנר, אזולאי וצימבליסט) במקרה שיש ויכוח ממוני בין שני אנשים, והשאלה אם הנתבע נחשב "כאיני יודע אם פרעתין", שמעיקר הדין, הנתבע חייב לשלם את כל התביעה הממונית, אך מאחר שיכול הנתבע להטיל חרם על מי שנוטל ממונו שלא כדין, כמבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן עה סעיף ט), וכפי שראינו, שדין חרם כדין שבועה, וכדי להימנע מהטלת חרם, יש לעשות פשרה קרובה לדין, ועל הנתבע לשלם שני שלישי מסך התביעה,

אך אם הנתבע נחשב "כאיני יודע אם התחייבתי", אזי מעיקר הדין, הנתבע פטור לחלוטין מתשלום, אלא שמוטלת עליו שבועת היסת, כמבואר בשולחן ערוך (שם). ומאחר שכאמור, יש לפשר במקום שבועה, והדין נוטה לטובת הנתבע, שמעיקר הדין הוא פטור ויש עליו שבועת היסת מדרבנן בלבד, על כן, יש לפשר באופן, שאין לחייבו יותר משלישי מסך התביעה.

כאמור לעיל, לפי שיטת בני אהובה, אין מקום כלל לשבועה והאישה זכאית למלוא כתובתה, מאידך גיסא, ראינו פוסקים אחרים שמהם ניתן להסיק שיש מקום לחייב שבועה, ובחיוב שבועה ניתן לפשר בהפחתת שלישי (אם הדין נוטה לטובת התובע), או בחיוב שלישי (אם הדין נוטה לטובת הנתבע).

במקרה שלנו, כפי שכתבנו, מעיקר הדין, האישה זכאית לכל סך הכתובה, אך אף אם נניח שיש מקום לעשות פשרה קרובה לדין, מאחר שהדין נוטה לטובת האישה, וכפי שראינו לעיל, היא נחשבת כמוחזקת בכתובה, ואם כן, הבעל לשעבר נחשב כ"איני יודע אם פרעתין", שאזי הפשרה היא בהפחתת שלישי, ומאחר שסך הכתובה הוא 555,000 ש"ח, על כן, זכאית האישה לסך של 370,000 ש"ח מדמי הכתובה.

11. הבעל לשעבר טען שהאישה עזבה את הבית לבית הוריה פעמים רבות ואף בשבתות, ולכן דינה כמורדת והפסידה כתובתה. טענה זאת נידחת. לעזיבה לא קבועה של האישה את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הצדדים, אי אפשר לתת דין של מורדת, ובפרט, לאור טענות האישה להתעללות פיזית ונפשית, וייתכן שעקב כך נאלצה "לברוח" לבית הוריה, ואף אם נאמר, שעקב מעשיה של האישה, דינה כמורדת, לא ניתן להפסידה כתובתה ללא משפטי מורדת וכאמור לעיל.

ד. טענות ודרישות נוספות

הצדדים העלו טענות ודרישות נוספות:

1. עניין הטענה להחזר "דמי שימוש".

על פי הסכם הגירושין, זכות האישה להמשיך ולגור בדירה ללא דמי שימוש עד 12.2013. בתאריך 11.12.2013, החליט בית הדין שהדירה תעבור לבעלות האישה, תמורת הפקדת סך של 250,000 ש"ח בנאמנות ב"כ הצדדים. לאחר העיון, טענת הבעל לשעבר לחיוב האישה בדמי שימוש בגין מגוריה בדירת הצדדים נדחתה, וזאת מהטעמים הבאים:

א. מאחר והחל בחודש 12.2013, האישה גרה בדירה שהיא בבעלותה הבלעדית, ודאי שאין מקום לחייב בדמי שימוש, ובתקופה שלפני 12.2013, כאמור, ועל פי הסכם הגירושין, זכותה היה לגור בדירה ללא דמי שימוש.

ב. מאחר שהאישה זכאית להרבה יותר מסך מחצית הדירה, על כן, אף אם היה מקום לפסוק דמי שימוש, סכום זה בבל מקרה היה מתקזז מסך של לפחות 120,000 ש"ח, להם האישה זכאית מעבר למחצית הדירה.

2. בעניין הטענה של הבעל לשעבר שהדירה שווה יותר מ-500,000 ש"ח ובית הדין החליט בתאריך ט' בכסלו תשע"ה (1.12.2014), שהטענה שהדירה שווה סך של 550,000 ש"ח תידון במסגרת חלוקת הרכוש.

לאור האמור, ומאחר שהגענו למסקנה, שהאישה זכאית לסכום גבוה באופן משמעותי ממחצית של 550,000 ש"ח, על כן, אין מקום לדון בכך ולבקש הערכת שמאי, שהרי כאמור, אף אם הדירה שווה 550,000 ש"ח, ההפרש שייך לאישה ולא לבעל לשעבר.

3. הבעל לשעבר טוען שהאישה "הבריחה" בכל חודש במשך כמה שנים את קצבת הנכות של הבן המשותף ולא הכניסה את הקצבה לחשבון המשותף.

טענה זאת נדחתה מהטעמים הבאים:

א. מאחר שכספים אלו הועברו בכל חודש, והבעל לא טען נגדם במשך כל השנים עד הגירושין, מסתבר שמחל עליהם.

ב. סך כל הכספים, אם הוברחו, הם קטנים באופן משמעותי מהכספים שהאישה טוענת שהוברחו על ידי הבעל לשעבר.

ג. אף אם הבעל לשעבר זכאי לכספים שהוברחו, כספים אלו נכללים בכספים שהאישה וויתרה עליהם בגין הכתובה מעבר למחצית הדירה.

4. האישה טוענת שהבעל לשעבר הבריח במהלך הנישואין סכומים במאות אלפי שקלים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התקיים דיון בעניין זה, נחקרו עדים, והבעל מטעמו ניסה להוכיח שאין ממש בטענות האישה.

מאחר והגענו למסקנה שהאישה זכאית באופן עקרוני לסכום גבוה בהרבה ממה שהיא מקבלת בפועל, על כן, אין מקום לדון ולהכריע בטענות אלו.

5. האישה צירפה חוות דעת של רואה חשבון מטעמה, ולפי חוות דעתו: במסגרת חלוקת הרכוש ואיזון המשאבים, האישה זכאית לקבל מהבעל לשעבר סך של כ-360,000 ש"ח.

אמנם חוות דעת זו היא חד צדדית מטעם האישה, והאקטואר הנ"ל לא מונה על ידי בית הדין, ובלא שהבעל צירף מסמכים מטעמו. על כל פנים, נראה ברור שהאישה זכאית לסכום משמעותי מהבעל לשעבר במסגרת חלוקת הרכוש ואיזון המשאבים. נתון זה, מחזק את עמדתנו ומסקנתנו, להעביר את הדירה בשלמותה על שם האישה.

6. הבעל לשעבר תובע את מחצית התכולה.

יש להעביר את טענותיו לתגובת האישה בתוך עשרים ואחד יום.

הרב אהרן דרשביץ

ראיתי את אשר כתב ידידי הרה"ג דרשביץ שליט"א ואני מסכים למסקנותיו ההלכתיות, אולם ברצוני להעיר כמה הערות על דבריו:

א. לדעתי, במקח טעות, בשאלה אם כאשר הבעל סבר וקיבל את המום חיוב הכתובה והתוספת חלים משעה ראשונה כמו במחילת תנאי בקידושין או שבמקח טעות לא חלו הקידושין ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויחולו הקידושין מחדש ויתחייב רק בכתובה ולא בתוספת – דבר זה שנוי במחלוקת. ומה שרצה הרה"ג דרשביץ שליט"א לתרץ את המחלוקת בין הפד"רים:

"אך יש לחלק, שבפסק הדין הנ"ל, מדובר שהבעל הסכים להמשיך לחיות עמה לשם ניסיון לשנה, לשם בדיקה אם בכל זאת היא ראויה ללדת. ואם כן, לא מחל על טענת המום, אלא רק השהה את טענתו עד לבירור העובדות, ואם כן, אי אפשר לומר שסבר וקיבל את המום, ולכן אין מקום לפסוק תוספת כתובה.

אך במקרה שלנו, הבעל ידע על המום של האישה לפחות מיד לאחר הנישואין, והמשיך לחיות עמה יחד כמה שנים. על כן, וודאי שמחל על המום, ויש לאישה דין של אישה רגילה ללא מום, ואם הגירושין לא נובעים מהאישה – לא הפסידה את זכאותה לכתובה ולתוספת כתובה."

הדברים לא ברורים, שהרי אם במקרה שבפד"ר הוא רק השהה את טענתו עד בירור העובדות, ממילא כאשר התברר אחר כך שטענותיו היו צודקות אם כן אין לה לא כתובה ולא תוספת, ואם מחל על טענותיו ויש כתובה – מדוע אין תוספת? אלא על כורחך שהדבר שנוי במחלוקת בין פסקי הדין. ונראה לבאר ששורש המחלוקת הוא אם דיני מקח טעות נובעים מדיני תנאים, ויכולה להיות מחילה על הטעות (רבי עקיבא איגר, ועוד) או שמקח טעות פירושו שהמקח לא חל כלל וגם אם מחל על הטעות צריך קניין חדש (בית הלוי, ועוד).

וזו לשון רבי עקיבא איגר (שו"ת מהדורא תניינא סימן נא):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"הרי דמתנה ואמר על מנת שאין עליך נדרים או מומין דחזינן דקפיד שלא ליקח אשה שיש בה מומין ונדרים, מכל מקום מסברא לא מהני רק אם מתנה בכל דיני תנאי, ואם כן ממילא מוכח דכל מקח טעות דעלמא היינו דאף בלא התנה אנן סהדי דקפיד והוי כהתנה ומהני מדין תנאי, אבל לולי דלמדנו מבני גד ובני ראובן דמהני תנאי לא היה שייכות דינא דמקח טעות דלא עדיף ממתנה במפורש, ולפי זה ניחא דהיכי דלא הוי טעות בקדושין רק בחופה דהיינו דזינתה באירוסין לא הוי מקח טעות דכיון דחופה אי־אפשר לקיימו על ידי שליח לא מהני ביה תנאי, הכי נמי טעות לא מהני, ולא בטלה קנין החופה."

לעומת זה, זו לשון הבית הלוי (חלק ג סימן ג):

והנה כל זה שייך בדבר אחר שחוץ להקידושין וכמו בנפלה לפני מוכה שחין דבעצם המקדש לא היה שום טעות דהוא שלם בלא מום רק נבא לבטל הקידושין משום דבר שנתחדש אחר כך ולומר דעל זה האופן לא נתרצית ובכהאי גוונא הביטול הוא בגדר תנאי וצריך בו משפטי התנאים וגם שייך בזה הסברא בדברים שבלב דאינם דברים בלא תנאי מפורש וכן בהא דקידושין (דף ג) בשמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחר דכתבו התוספות והרא"ש דאינם דברים שבלב משום דאיכא אומדנא דמוכח דשם עצם הקנין שהקנה להאחר הרי היה כהוגן ומטעם אחר צריך לבטלו משום הכיה אם לא היה אומדנא דמוכח היה נקרא דברים שבלב, אבל דבר דהיה טעות בעצם המעשה וכגון בנתקדשה לאחד ונודע שהוא בעל מום או מוכה שחין והיא לא ידעה מזה דזה נקרא מקח טעות והרי הא דטעות חוזר אינו בגדר תנאי וגם לא שייך לדון בו דין דברים שבלב דהביטול של הדבר הוא מצד דעצם המעשה היה בטעות ולזה לא בעי כלל שיהיה אומדנא דמוכח וכל מום שמקפדת עליו כשנודע לה הרי הוא מקח טעות וחוזר, ואפילו אם נאמר דגם במוכה שחין איכא כל דהו מכל מקום הרי אין לך מום גדול במקח מזה דנתכוונה לבעל טוב ונמצא רק כל דהו וחוזרת בה כדין כל מקח טעות."

מסקנת הדברים בנדון שבפנינו אם נאמר שבמקרה שלנו הבעל הסכים להמשיך ולחיות עם אשתו ובמקח טעות בטלו הקידושין הראשונים ואין אדם עושה בעילת זנות ולכן קידש את האישה מחדש – הרי שיש לה רק כתובה בלי תוספת. ולדעה השנייה שמקח טעות הוא מדיני תנאים ואדם יכול למחול על תנאו, ממילא מגיע לאישה גם כתובה וגם תוספת.

אמנם לענייננו, כפי שהעלה הרה"ג דרשב"ץ שליט"א, יש סיבות רבות נוספות לחיוב הבעל בתוספת כתובה:

1. נראה שמראש הבעל ידע על מצבה הבריאותי של אשתו ולכן אין כאן מקח טעות.
2. בצד הכלכלי של חלוקת הרכוש יש רגליים לדבר שהוברחו כספים רבים, ולאישה מגיעים סכומי כסף נוספים שהיא ויתרה עליהם.
- ב. על מה שכתב הרה"ג דרשב"ץ שליט"א בעניין טענת הבעל שהאישה מנעה קיום יחסי אישות במשך שנתיים ודינה כמורדת:

"יש לציין שאף אם היינו מקבלים את טענת הבעל בעניין מרידת האישה מחיי אישות, לא היה בכך כדי לפטור את הבעל מחיובו העקרוני בכתובה וזאת מאחר שבמקרה שלנו לא היו התראות והכרזות והמלכה":

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה שבפנינו, אמנם הבעל הוא זה שפתח את תיק הגירושין, אבל לאחר הדיון הראשון חזרו לשלום בית, כאשר בדיון השני האישה אמרה בפרוש שהיא רוצה להתגרש ולא רוצה לעשות שלום בית אלא גירושין. הדברים עולים מן הפרוטוקולים של הדיונים:

”ב”כ האישה: האישה רוצה שלום בית וממה שנמסר לי מבא כוח הבעל גם הבעל רוצה שלום בית. הבעיה המרכזית היא שהבעל מקמץ את ידו כלפיה.

האישה: הוא נותן לי סכום סמלי ביום ראשון כ־200 ש”ח ואני צריכה להסתדר עם זה כל השבוע. אני לא צריכה לומר לו כל מה שאני קונה.

הבעל: מאז שהתחתנו פרנסתי אותה ואני משלם את כל הוצאות הבית וגם את הוצאות של העסק לא החסרתי ממנה כלום.

לאחרונה היינו קצת בקצר והיא ביקשה כסף ואמרתי לה שנתתי לה אתמול והרשימה מוגזמת. על זה הם מנפחים את התיק. אנחנו חיים בשפע ומכל מה שאני עובד אני מפרנס אותה ואת בני.

כל מה שאני מרוויח אני מוציא על כלכלת הבית.

אני רוצה המשך של שלום וכבוד אחד לשני. ללא אלימות והשפלה אחד של השני.

האישה: אני חוזרת בעצמי אני רוצה להתגרש. כל מה שהוא מפיל עליי זה לא לעניין.”

ובדיון השני מיום כ' בטבת התשע"ב (15.01.2012):

”הופיעו הצדדים וב”כ הבעל – עו”ד ביטון אליאב וב”כ האישה – עו”ד ענת נוי פרי.

האישה: הגענו להחלטה לגירושין.

ב”כ הבעל: הבעל הגיש תביעה לגירושין ובאת כוח האישה ביקשה לדחות את הדיון והגישת תביעה לכתובה.

הבעל מבקש להתגרש ומבקש הסדרי ראייה.

הבעל: לפני שבוע עזבתי את הבית.

ב”כ האישה: היה צו הגנה מבית המשפט.

הבעל: המצב בלתי נסבל ואי אפשר לחיות ככה. למרות כל הניסיונות חמש וחצי שנים אני חי בגיהנום.

האישה: אני גם רוצה להתגרש. אני הייתי בגיהנום של רעב הוא לא שילם לי את פסק הדין ונתתם עוד חצי שנה קדימה וגם את זה הוא לא משלם.

אני מוותרת על הטיפול אני לא רוצה ללכת לטיפול יותר.”

ובדיון מאוחר יותר:

”האישה: לעשות שלום זה בעיה ניסיונו ולא הצלחנו הגענו למצב של פרידה ואני חושבת שלשנינו יהיה יותר טוב כך. בינינו לא הולך. ניסיונו לא מעט זמן ויש מצבים לא נעימים בכלל.

[...] חלק מהסיבות לגירושין זה התעללות נפשית כלכלית כאשר מדי שבוע לא רק שהוא לא שילם את פסק הדין אלא הוא היה דורש ממנה קבלות ועודף על כל דבר שהייתה קונה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[...]

ב"כ האישה: הוא היה מקציב לה כל שבוע שקלים בודדים ובית הדין הבהיר לו שהוא צריך לשלם לה מעבר לקצבה וגם את מזונות הקטין ואת הוצאות הבית הוא לא משלם בטענה יש קצבה לקטין.

כאשר גם האיש וגם האישה רוצים להתגרש והאישה רוצה את כתובתה, על בית הדין לברר את סיבת הגירושין – אם אכן מגיעה כתובה. אולם האישה לא יכולה לומר לבעל, לדוגמה, "אני לא מוכנה לחיות חיי אישות אבל מגיעה לי כתובה כי לא התרו בי שלוש פעמים." עצם האמירה של האישה שהיא לא מוכנה בשום אופן לשלום בית פירושה: "אפילו אם תתרו אני לא חוזרת." אשר על כן, מה שיש לבית הדין לבדוק זה מי אשם בגירושין, ואם הגירושין אכן נובעים מסירוב האישה לחיות עם בעלה הרי שהפסידה כתובתה. מאידך גיסא – אם האישה טוענת: "נכון, אני לא רוצה לחיות עם בעלי אבל הסיבה לכך מפני שהוא מכה אותי", הרי שהיא לא הפסידה כתובתה. והדברים גם הפוכים – אנחנו לא נקבל את טענת הבעל כגון "אני הייתי משפר את מעשיי", אלא כאשר שני הצדדים נחושים להתגרש על בית הדין "לצלם" את תמונת המצב בעת הגירושין, ולפי המצב הנתון להכריע אם מגיעה כתובה או לא.

לאחר שבית הדין קבע בנידון דידן שהאישה רוצה בגירושין לא פחות מהבעל, מובא ברבינו ירוחם במישרים (נתיב כג חלק ח):

"וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל, כי נראה לו שאישה שאמרה לא בעינא ליה ייתן לי גט וכתובה, והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך אבל אני רוצה ליתן גט, מסתברא דאין דנים אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מה דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה."

היוצא מדברי רבנו ירוחם אלו, שאם האישה יוזמת את הגירושין ומורדת בבעלה ואף בעלה אינו מעוניין בהמשך יחסי האישות, שניהם נחשבים מורדים זה בזה, ולאחר שנה, האישה זכאית לעיקר כתובה ולא לתוספת כתובה.

ובהסבר דברי רבנו ירוחם, מובא בספר נתיבות משפט, וזו לשונו:

"מה שכתב רבנו ירוחם בשם רבו ז"ל דעתו, דאף על פי שהיא מורדת, כיון שהיא גם כן מורדת ואינו רוצה אותה, אין מפסידין אותה כתובתה, אלא לאחר השנה כופין אותו לגרש ונותן לה נכסי צאן ברזל שלה אבל לא תוספת."

במקרה המובא ברבנו ירוחם, האישה תובעת להתגרש ואף הבעל מעוניין בניתוק היחסים אף שאינו רוצה להתגרש בפועל.

ועיין פד"ר (חלק ח עמ' 321 ואילך – מבית הדין הגדול בהרכב הרה"ג: יוסף שלום אלישיב, בצלאל זולטי ומרדכי אליהו) שהדין של רבנו ירוחם הוא אף במקרה הפוך – כשהבעל הוא היוזם את הגירושין ואת הפירוד בין הצדדים, וכתוצאה מכך אף האישה מבקשת להתגרש, שלאחר שנה, זכאית האישה לכתובה ולא לתוספת כתובה.

יש לעיין בדעת רבנו ירוחם מדוע תפסיד האישה את תוספת הכתובה בלא שהיו התראות והכרזות, ועיין כנ"ל בפסקי דין רבניים (שם), וזו לשונו:

"לכאורה הדברים תמוהים, כשאישה היא המורדת בבעלה, אינה מפסידת תוספת כתובה כל עוד ולא הכריזו עליה, ואם גם הוא מורד בה, אז מפסידה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא לתר את תוספת הכתובה ומשום דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה, וכלפי לייא [...]

נראה לומר שההבדל הוא בזה: במקום שהאישה היא המורדת בבעלה, והבעל רוצה באשתו, הרי כל ההכרזות והתראות שנאמרו במורדת, וכל התקנות הללו לא באו אלא ללחוץ עליה שתימלך בדעתה ותשוב לחיי שלום עם בעלה, ולכן אם הבעל מגרשה בטרם נגמרו כל הפעולות הללו, חייב לשלם לה כתובה ותוספת כתובה. מה שאין כן, במקרה שגם הבעל לא רוצה בה, הרי אין מקום לתקנה זו וממילא קם דינא שמכיוון שהיא לא רוצה אותו, הרי אדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת כתובה.

לסיכום, במקרה שבפנינו אין מקום לחייב את הבעל בכתובה כיוון שלא היו התראות, כפי שהתבאר לעיל שהאישה הכריזה את נחרצותה להתגרש, אלא כפי שהעלה הרה"ג דרשביץ בדבריו מאחר שיש ספק מי גרם לפירוד והאישה מוחזקת בכתובתה הייתה גובה בשבועה. והגם שתמורת השבועה מפשרים בניכוי שלישי, ואפילו בניכוי חצי זה, עדיין מגיע לה מעל ל־250,000 ש"ח שאותם הסכימה האישה לקבל, מתוך הכתובה של 550,000 ש"ח. ואף אם היינו אומרים להפך שהבעל הוא מוחזק, והוא היה צריך להישבע ולהפטר, עדיין יש מקום לחייב אותו בסכום זה כפשר השבועה.

לסיכום מצטרף לדעת חברי שהדירה המשותפת שייכת לאישה ויש להחזיר לאישה את ההפקדה הכספית בסך של 250,000 ש"ח שהפקידה.

ביחס לטענת הבעל לשעבר תובע את מחצית התכולה – יש להעביר את טענותיו לתגובת האישה בתוך עשרים ואחד יום.

הרב אליעזר איגרא

מצטרף למסקנת חבריי.

הרב משה בצרי

נפסק כאמור לעיל.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של בעלי הדין.

ניתן ביום ח' בתשרי התשע"ו (21.9.2015).

הרב משה בצרי

הרב אהרן דרשביץ

הרב אליעזר איגרא – אב"ד